आसत उपवसन्तीति सत्त्रस्य लिङ्गं यजते इत्यहीनस्य। अत्र विशेषमाह "द्वादशाहमद्विकामा उपेयुरिति तथा त्रयोदशरात्रमासीरन्निति सत्त्रलिङ्गम् द्वादशाहेन प्रजाकामं याजयेदित्यहीनलिङ्गम्। अस्यात्रकथनप्रयोजनम् सत्त्रे सत्रात्मको धर्मो दाहरणेन प्रवर्त्तते अहीने चाहीनात्मका। "उभयतोऽतिरात्रं सत्त्रमपरिष्टादहीनस्य" सू० उभयत इत्यादावन्तेऽतिरात्रो यस्य तदुभयतोऽतिरात्रम् उपरिष्टात् अन्तएव। "यजमानाः सर्वे सत्त्रेषु" सू०। कर्त्तारो भवन्ति य ऋत्विजस्ते यजमाना इत्यनेनार्त्विजीनान् पदार्थान् उपपयानूद्य यजमानाः कर्त्तृत्वेन विधीयन्ते। "अदक्षिणानि च स्वामियोगात्" सू०। यज्ञाणि भवन्ति न हि कश्चिदात्मनैवात्मानं परिक्रीणाति। अत्र हि स्वामिन एवार्त्विज्यम् अनुपपन्नत्वात्परिक्रयः "गृहपतिर्याजमानमयुक्तत्वात्" सू० याजमानं यत्कर्म तद्गृहपतिः करोति कर्मान्तरे तस्यायुक्तत्वात् इतरेषां चाध्वर्यवादिषु योगात्। "दर्शनाद्" सू० दृश्यते चायमर्थः तस्माद् यदि बहवो प्रयच्छेयुरिति। "सर्वे संस्कारान्" सू० यद्यत्संस्कारकं द्रव्यमात्रं यथा वपनादि तत्सर्वं कुर्युः तेन हि यजमाना संस्क्रियन्ते। "दर्शने वचनात्" सू० अन्तु दर्शनसंस्कृतम् तद्वचनम् गृहपतये एकस्मै दानसंस्कृतम् वचनं क्रियेव न कुर्यात्। "अविभवति गृहपत्यन्वारम्भः" सू० न संभवत्यनेककर्त्तके पदार्थे वेदबन्धनान्यन्वाधानादौ गृहपतेरन्वारम्भः सर्वैः कर्त्तव्यः। "पदार्थैकत्वेऽकृतत्वात्" सू० यत् पुनः क्रत्वभिनिर्वर्त्यमेव कर्म यथा प्रातःसवनमाध्यन्दिनं वा तत्रावाप्तैव कर्त्तृत्वम् कृतत्वात् पदार्थस्य। परार्थे यजमानकर्त्तके आज्यानेजनादौ एको गृहपतिः कृतः कृतत्वात् एकेनापि कृतः कृत एव यतः। "अग्निं चेद्यमाणाः समारोह्य गृहपतिर्मध्ये मन्त्रमर्थं इतरे दक्षिणोत्तराः" सू० समारोह्येति च पूर्वकालतामात्रे ल्यबादेशो न समानकर्त्तकतायाम्। "गृहपत्याहवनीयेऽङ्गारप्राशनम्" सू०। "तत्र प्राजापत्यः पशुः" सू०। तत्र विहारे प्राजापत्यः पशुर्भवति। पुनर्गृहपत्याहवनीये प्राजापत्यस्य नियमः तथा चात्रमेधे नियमदर्शनं भवति प्राजापत्यमालभेतेति। तत्र साधारणीकृते विहारे। "आज्येन पत्नीसंयाजा गृहपतिवर्जम्" सू०। [त्रार्थे अमरे पाठान्तरम्।

सत्तम् अव्य० सद्-क्त। [कदार्थे जटा०। ना। एत्ताम्य-

सत्त्रशाला स्त्री ६त०। अन्नजलादेर्दानार्थे कल्पिते गृहे हेमच०। [श्रीकृष्णनगरे सत्त्रमामालनके राजमेदे।

सत्त्राजित् पु० सत्त्रेणाजयति लोकान् आ+जि-क्विप्।

सत्त्रि पु० सद-त्रा० क्ति। १मेघे २गजे ३जयशीले त्रि० उणादिकोषः। [अमरः २गृहस्थे च।

सत्त्रिन् पु० सत्त्रं गृहं यज्ञो वा विद्यतेऽस्य इनि। १गृहपतौ

सत्त्व न० सतोभावः त्व। १सांख्यसिद्धे प्रकाशादिसाधने प्रकृत्यवयवे पदार्थे प्रकृतिशब्दे दृश्यम् "सत्त्वं लघु प्रकाशकमिष्टम्" सां०का०। अयं द्वितकारः पृथो० एकतकारः। २द्रव्ये ३प्राणेषु ४व्यवसाये ५बले ६स्वभावे ७पिशाचादौ शब्दच० ८चित्ते मेदि० "सत्त्वे तप्यमाने तत्संक्रान्तः पुरुषोऽपि तप्यत इव" पात० भा०। ९रसे १०आयुषि ११धने। १२आत्मनि च शब्दच० १३सत्ताकृष्टे १४जातिभेदे १५विद्यमानतायाञ्च द्वितकारः। १६जन्तुषु पु०न० अमरः।

सत्पत्र न० सत् शोभनं पत्रम्। १पद्मस्य नवदले शब्दच०। कर्म०। २सुन्दरदले त्रि०। [विहितानाचारे च।

सत्पथ पु० कर्म० अच्समा०। शोभनमार्गे अमरः २वेदादि०

सत्पुत्र पु० कर्म०। वेदादिविहितकार्य्यकर्त्तरि पुत्रे "पुत्राम्नो नरकाद् यस्मात्त्रायते पितरं सुतः। सुखसन्दर्शनेनापि तदुत्पत्तौ यतेत सः" इत्यस्मत्युक्तनरकतारणाय "अपमस्मिन् सन्नयति अमृतत्वञ्च विन्दति। पिता पुत्रस्य जातस्य पश्येच्चेज्जीवतो मुखम्" इति श्रुतौक्तजीवनयनाय च यत् पश्येदिति नियमविधानं तदकृतपुत्रकार्य्यपुत्रपरम्। सत्पुत्रस्तु सुखदर्शनं विनापि नरकनिस्तारकः। तथा च विष्णुपु० "सत्पुत्रेण तु जातेन वेनोऽपि त्रिदिवं ययौ। पुत्राम्नो नरकात्त्रातः स तेन सुमहात्मना"। ब्रह्मपुराणेऽपि "सत्पुत्रेण भो विप्राः सत्पुत्रेण महात्मना। त्रातः स (वेनः)पुरुषव्याघ्रः पुत्राम्नो नरकात्तदा" शु०त०।

सत्प्रतिग्रह पु० सद्भ्यः प्रतिग्रहः। साधुदत्तधनस्य प्रतिग्रह "सप्त वित्तागमा धर्म्या दायोञ्जितं क्रयोजयः। विभागः सम्प्रयोगश्च सत्प्रतिग्रह एव च इति स्मृतेः।

सत्प्रतिपक्ष पु० कर्म०। तुल्यविरोधिनि १प्रतियोगिनि २न्यायोक्ते हेत्वदोषे हेत्वाभासभेदे। स च बाधोपस्थिति समर्थपरामर्शकालीनसाध्यसिद्धिसमर्थपरामर्शविषयः। यस्य साध्याभावसाधकं हेत्वन्तरं विद्यते सः। यथा शब्दो नित्यः श्रावणत्वाच्छब्दत्ववत्। शब्दोऽनित्यः कार्य्यत्वात्